



Bajnok Dániel

Kapcsolódjunk...*

„Kedvcsináló”

A világunkban létező dolgokról csak akkor tudhatsz meg bármit is, ha valamilyen módon kapcsolatba kerülsz velük. Kölcsönhatás nélkül nem létezik semmilyen megismerés – és ha elfogadjuk, hogy általában jobb tudni valamit, mint nem tudni, akkor egész életünkre tekinthetünk úgy is, mint kapcsolatok dinamikus és sokrétű szövevényére, amelynek megismerése és megértése hasznunkra lehet. Emberi életünk minőségét ráadásul nagy mértékben befolyásolják a többi emberhez fűződő kapcsolataink. Mitől lehetnek ezek jók vagy rosszak? Hogyan javíthatunk rajtuk? Hasonlíthatók-e ezek az Istenhez fűződő kapcsolatainkhoz? Segítik-e kapcsolatainkat a technika vívmányai?

Az előadás három részből áll, az első egy általános, bevezető rész, a másodikban az emberi kapcsolatokról, a harmadikban az Istenhez fűződő kapcsolatainkról fogok beszélni.

I. Minden a kapcsolatokról szól

Nem vagyok a kapcsolatok szakértője. Akkor miért tartok róla előadást? Mondhatnám, hogy lassan megszokom, hogy olyasmiről is beszélek emberek előtt, amihez nem igazán értek (sok tanár van így ezzel), de valójában azért vállaltam el ezt az előadást, mert a Bokor Közösségben egyrészt nem illik kényelmesen visszautasítani a felkéréseket (hacsak nincs rá igen alapos okunk), másrészt megtanultam már, hogy az ilyen felkérések elsősorban annak tesznek jót, akik elvállalják azokat. Tehát tulajdonképpen konformista és önző szempontok alapján döntöttem. Már megint...

Komolyra fordítva a szót: miközben azon töprengtem, mit is mondhatnék e témában a Bokor Nagytáborok e történelmi pillanatában (hiszen ez az első virtuális BNT-előadás), rájöttem, hogy egész életem kapcsolatokról szól – mást sem csinállok éjjel-nappal, mint kapcsolatokkal foglalkozom. Tehát mégiscsak szakértőnek számítok...

Kapcsolat az, ami két dolog között van. Ez a valami néha látható (például egy híd a folyó két partja közt), de az esetek többségében nem az. Mégis, ezek a láthatatlan kapcsolatok elképesztően fontosak az életben, és mindenhol jelen vannak. Azért is fontosak, mert **magukat a dolgokat általában nem önmagukban véve lehet megismerni és megérteni, hanem az egymással való kapcsolatba lépésük (=kölcsönhatásaik) révén.** Biztosan Ti is hallottatok már a neutrínókról, ezekről a rejtélyes részecskékről, amelyekben sok kutató a világegyetem keletkezésének kulcsát sejtí. Mivel nem vagyok fizikus, én csak annyit értettem meg a neutrínók problémájából, hogy

igen nehéz őket megismerni, mert méretük, semleges töltésük és egyéb tulajdonságaik miatt alig-alig lépnek kapcsolatba bármilyen más részecskével. Ha építenénk egy tartályt, amelynek a fala fényévnyi (9,5 billió km) vastagságú ólomból lenne, akkor e tartály falán áthatolva a neutrínók fele simán el tudna szökni, mert nem ütközne bele az ólomba...

Kapcsolat és kölcsönhatás nélkül tehát nincs megismerés és megértés sem. Én magam nem részecskefizikával, hanem ókori görög történelemmel és kultúrával, valamint antik nyelvekkel (göröggel, latinnal) foglalkozom. Ezek is mind-mind kapcsolatokon alapulnak, és kutatóként lépten-nyomon a kapcsolatok elemzésébe ütközöm.

Kezdjük a nyelvvel. Mindnyájan tudjuk, hogy ha idegen nyelven olvasunk, akkor sokkal nagyobb koncentrációra van szükség, mint ha az anyanyelvünkön tennénk ugyanezt. Miért? Mert **az anyanyelv elemei közötti kapcsolatok mélyen rögzültek** már az agyunk szinapszisaiban (ezért általában nem kell odafigyelnünk az alany-állítmány egyeztetésére, igéink alanyi és tárgyas ragozására stb.), azonban **az idegen nyelvek esetén ezeket a kapcsolatokat újra és újra létre kell hoznunk**, olvasáskor (vagy hangzó szöveg értelésekor) pedig fel kell ismernünk. A legegyszerűbb mindezt a létige ún. kopulatív („összekapcsoló”) szerepével szemléltetni: *Ego sum via, veritas et vita.* – „Én vagyok az Út, az Igazság és az Élet” – mondja Jézus. Az alany (én) kapcsolatát az állítmányi tartalmakkal (Út, Igazság, Élet) a kopula (azaz itt a létige) hozza létre. (A „kopula” latin *copulo I* igéből származik, amelynek jelentése: »egybecsatol, összekapcsol«.) Ha nincs létige, nincs helyesnek, értelmesnek érzett mondat – sem magyarul, sem latinul.

Ugyanez egy kicsit tovább bonyolítva: Gyurka bácsitól sokan megtanultuk a János-evangélium prológját, ezért merem idézni görögül: *en arkhé én ho Logosz.* Itt a mondat alanyát megint csak a létige (én) kapcsolja a határozói állítmányhoz: kezdetben volt az Ige. De itt további kapcsolódásokat is fel kell ismernie a szöveg megértésére vállalkozónak: előljárószavas szerkezetet (*en + arkhé* = »kezdetben«), főnévhez kötődő határozott névelőt (*ho + logosz* = »az Ige«). Mindezek szorosan összetartoznak. Itt beszélhetnénk alárendelő és mellérendelő viszonyokról, de ezekre majd (kicsit más kontextusban) visszatérünk. A lényeg, hogy a nyelvi kapcsolatok hálója szinte a végteleenségig bonyolítható – csak legyen, aki megérti. Filológusként e megértés a célom.

De mert embernek lenni azt is jelenti, hogy hibázunk, természetesen a (nyelvi) kapcsolatokat is gyakran félreértjük vagy rosszul ismerjük fel: azt hisszük,

* Elhangzott a virtuális Bokor Nagytáborban, 2020. augusztus 15-én.

értjük, holott korántsem. *A félreértés, félrekapcsolás könnyebben megtörténik, mint annak tudatosítása, hogy valamit egyáltalán nem értünk.* Egy mulatságos gyerekpélda erre: hároméves Gergő fiam hallott egy mesében Anonymusról, a Gesta Hungarorum szerzőjéről, akinek szobra van a Városligetben, így amikor egyszer újra szóba került Anonymus, kijelentette, hogy ő volt „Béla király edzője”. Számára a jegyző mint foglalkozás kívül esik az értelmezési tartományon, edzőkről viszont már sokszor hallott. A felnőttek életében is sokszor előfordul, hogy inkább ragaszkodunk saját félreértéseinkhez, mintsem hogy beismerjük: fogalmunk sincs valamiről.

Történészként is az a szakmám, hogy kapcsolatokat ismerjek fel. Köz hely, hogy az események ok-okozati láncba állítva érthetőek meg, ezért is nagyon divatosak ma a különböző folyamatábrák. A történelem oktatását sokszor azzal rontjuk el (mi tanárok), hogy csak a tények ismeretére szorítkozunk, és nem mutatjuk meg a köztük lévő kapcsolatokat. Megtanuljuk, hogy Drakón Kr. e. 621-ben írásba foglalta a törvényeket Athénban. Miért? Ha tudjuk, a törvénykezés egyik hangsúlyos eleme a vérbosszú tilalma volt, és valahogy tudomásunkra jut az is, hogy néhány évvel korábban milyen kegyetlen módon gyilkolta le az egyik arisztokrata vezető a másikat és annak követőit (ez volt az ún. kylóni vérbűn), akkor már nem nehéz meglátni a törvényhozásban az okozatot: Drakón törvénykezésének egyik célja az lehetett, hogy a vérbosszúk sorozatának gátat vessen. (A

gyilkosság okait most nem részletezem.) *A történelmet az okok összefüggéseinek (kapcsolatainak) vizsgálata teszi izgalmassá, nem a tények (?) önmagában elégséges ismerete.*

Az előadás első részének lezárásaként hadd tegyek három kiegészítést az eddigiekhez:

1) Mielőtt túl hevesen kritizálnánk a tényadatok ismeretét, kérdezzük meg magunktól: *Mik között is vannak azok a bizonyos összefüggések, amiket tanítani szeretnénk?* Bizony, a „tények” között vannak: ezek ismerete tehát sajnos nem spórolható meg.

2) De vessük azt is eszünkbe, hogy a tények objektív megismerhetősége igen komoly filozófiai probléma: hiába igyekszünk a lehető legtárgyilagosabban szavakba önteni, hogy „mi történt valójában”, már a szavaink is egyfajta értelmezését adják az érzékelt (de vajon biztosan helyesen érzékelt?) valóságnak. *Nincs 100%-os biztonság, csak igen nagy valószínűség...*

3) A tények gyakran tökéletlen ismeretéből fakadón *az ok-okozati kapcsolatok felismerése és igazolása is örökké problémás marad.* Ahogy a „jegyző” szó nemismerése létrehozta Béla király „edzőjét”, ugyanígy az alapos ismeretszerzés és az árnyalt gondolkodás „megspórolása” révén létrejönnek a különböző összeesküvés-elméletek, amelyeknek hívei ott is ok-okozati kapcsolatokat látnak, ahol azok valójában nincsenek.

Tehát a szakmám: a kapcsolatok vizsgálata. De talán mindenki másnak is ugyanez...

II. Emberek közötti kapcsolatok

Mivel az ember nem magányos farkas, a kapcsolatok az emberi élet minőségének fontos meghatározói. Bár különböző mértékben függünk az emberi kapcsolatainktól, nincs olyan köztünk, aki tartósan függetlenedni tudna. (Többségünk nem is akar.)

„Mondd meg, ki a barátod, s megmondom, ki vagy!” – tartja a régi mondás. Mindenkiről nagyon sokat elárulnak a kapcsolatai, de itt most nem elsősorban arra gondolok, hogy kivel áll kapcsolatban, hanem arra, hogy *milyenek ezek a kapcsolatok.* Az alábbiakban említek néhány szempontot, amelyek alapján két csoportra lehet osztani a kapcsolatokat. E szétválasztás még akkor is fontos, ha a határ sokszor elmosódó.

A legegyszerűbb felosztás: vannak *jól működő és rosszul működő* kapcsolatok. Nyilván mindenki az előbbiekre vágyik, de ugyanígy vannak tapasztalatai az utóbbiakból is. Mitől függ, hogy egy kapcsolat jól vagy rosszul működik? Hányféleképpen lehet valami jó vagy rossz? Nem tudom, de azt tudom, hogy a dolgokat általában nemcsak egyféleképpen lehet jól csinálni. Hajat befonni, palacsintát sütni, történelem tanulmányt írni: mindegyiket lehet többféleképpen is. Nincs „egyetlen üdvözítő út”, amely semmivel sem helyettesíthető. Az egyet-



len úthoz ragaszkodók általában nagyon korlátozott gondolkodásúak. Az emberi kapcsolatokat is lehet tehát többféleképpen működtetni. Van azonban az éremnek másik oldala is: a dolgokat mindig sokkal többféleképpen lehet rosszul csinálni, mint jól, legyen szó hajfonásról, palacsintasütésről, történelemtől – vagy éppen emberi kapcsolatokról. **Jól csinálni valamit néhányféleképpen lehet, de a rossz lehetőségek száma elméletileg végtelen.** A feladat: megtalálni az emberi kapcsolatok működtetésének néhány helyes módját! Létező kapcsolataink nagy része nem archetipikusan jó vagy rossz, hanem valahol a kettő között jár, de az a dolgunk, hogy minél jobbra tegyük azokat, és ne rosszabbá. Jobbá tenni nem lehet akár-hogy, rosszabbá viszont igen...

Az elmúlt hónapok pandémiája ráirányította a figyelmet az emberi kapcsolatok egy különleges vonatkozására: a kapcsolataink **éltethetnek és pusztíthatnak is.** Minden vírus, így ez a „koronás” is, kontaktusok útján terjed, ezért mindnyájunknak meg kellett tanulni, hogy a vírus visszaszorítása érdekében izolációra van szükség, tehát az érintkezéseink számát csökkentenünk kell. Pontosabban: transzformálnunk kell azokat a fizikai valóságból az internet világába. Ennek a kapcsolatátrendezésnek a kihívásairól, nehézségeiről és gyümölcseiről mindnyájunknak vannak közvetlen tapasztalatai, ezért erről most nem szeretnék bővebben szólni. A pandémia egyik tanulsága viszont éppen az volt, hogy **szelektálnunk kell a kapcsolataink között: Melyikre van feltétlenül szükségünk, és melyik mellőzhető?**

Magyar etológusok javasolták egy tanulmányban a minőségi kontaktus-kvóta (QCQ) fogalmának bevezetését, amely azon közeli kontaktusok minimális számát írja le, amelyre egy egészséges pszichének szüksége van. A kapcsolatokat gyakoriság, időtartam, fontosság és más szempontok alapján lehet jellemezni, írják a kutatók, ám például a „fontosság” rendkívül szubjektív és ideiglenes szempont. Egy közjegyzőnél tett félórás látogatás során például a közjegyző személye, ill. a vele való kontaktus lehet nagyon fontos (általában az is, hiszen sok-sok pénzbe kerül, és még mindig nem lehet virtuális csatornákkal helyettesíteni), de a kölcsönös elköteleződés és ismétlődés hiányában ennek a kapcsolatnak a pszichés egészséghez vajmi kevés köze van. A minőségi kontaktus-kvóta még csupán kidolgozatlan elmélet, de ha szeretnénk, hogy életünket minél kevésbé zilálja szét a vírus és a miatta elrendelt számos korlátozás, akkor érdemes átgondolnunk, hogy melyek is a minőségi kapcsolataink, és miképp lehet ezek egy részét online működtetni. (Vö. online közösségi találkozók...)

Folytatva a kapcsolatok kétfelé osztását: **megkülönböztethetjük egymástól a szimmetrikus és az aszimmetrikus kapcsolatokat is.** Mondhatnák mellérendelést és alá-, ill. fölérendelést is. Szimmetrikus kapcsolaton nem azt értem, hogy a kapcsolat két résztvevője egyformán viszonyul a másikhoz, hanem azt, hogy azonos súlyú szereplőként vannak jelen benne – az aszimmetrikusban pedig értelemszerűen nem egyenértékűek. Tipikusan szimmetrikus kapcsolat köti össze a kollégákat, barátokat, a testvéreket és

a házastársakat is. Az aszimmetrikus kapcsolatok általában a főnök-beosztott, szülő-gyerekek, tanár-diák, orvos-beteg vagy a lelkivezető-lelkivezetett között fennálló viszonyok.

Az élet azonban gyakran hoz olyan helyzeteket, amikor **szimmetriák és aszimmetriák keverednek, esetleg meg is fordulnak.** Előfordul, hogy két barát – akik ugye szimmetrikus kapcsolatban állnak – aszimmetrikus viszonylatba kerül, például azért, mert az egyiknek megfájdul a foga, a másik pedig történetesen fogorvos. (A fogorvosi széknél aszimmetrikusabb helyzetet nehéz elképzelni...) Egy sebész főorvos is kerülhet olyan helyzetbe, hogy az egyik beosztottjának kése alá kerül, és máris létrejön a fordított aszimmetria. Különösen így van ez, ha eközben baráti viszony is van köztük. Akkor az ő kapcsolatuk most szimmetrikus vagy aszimmetrikus?

Lehet, hogy érdemes újragondolni ezt a felosztást. **Nem a két ember közötti kapcsolat maga lesz feltétlenül aszimmetrikus** az említett orvos-beteg helyzetekben, **hanem a kapcsolatuk aktuális funkciója vagy viszonylata.** Ez a funkció változhat akár napjában többször is, ettől még a kapcsolatuk maradhat baráti, amelynek viszonylata pedig – egészséges barátság esetén – szimmetrikus. Egy házasságban is a felek – jó esetben – egyenrangúak, mégis számos aszimmetrikus viszonylat képzelhető el férj és feleség között olyan helyzetekben, mint a főzés, barkácsolás, túrázás stb., amikor az egyikük irányít, a másik utasításokat követ. (Szándékosan nem megyek bele, hogy az említett helyzetekben inkább a férj vagy a feleség az irányító...) Mindazonáltal nem tagadható, hogy léteznek olyan házasság (és egyéb) kapcsolatok, ahol az alá-főlérendeltségi funkciók végletessé válnak, és olyan mélyen átítatják a két ember kapcsolatát, hogy végképp nem beszélhetünk szimmetrikus viszonyról. Ez azonban aligha egészséges. Azt hiszem, minden emberi kapcsolatban érdemes törekedni a szimmetriára vagy egyenrangúságra, még akkor is, ha egyes funkciók vagy viszonylatok eleve aszimmetrikusnak bizonyulnak.

Azt vettem észre magamon, hogy bár bőven volt és van is részem aszimmetrikus funkciójú kapcsolatokban, ritkán érzem otthon magam az ilyen helyzetekben, különösen akkor nem, ha én vagyok „felül”. Másfél évtizede tanítok, ebből majdnem tíz éve ókortörténetet Egerben, ill. az ELTE-n. Az egyetemi oktatók és hallgatók viszonylata szükségképpen aszimmetrikus funkció, alapvetően én tanítom őket, és nem fordítva (még ha az ember valóban sokat tanul is közben, mert ugye *docendo discimus*), mégis **arra törekszem, hogy ezt az aszimmetrikus viszonyt is „szimmetrizáljam”,** azaz hogy feleljem a hallgatókat a magam szintjére. Ez sokszor irreális, sokszor vezet kudarchoz, mégsem tudom feladni, sőt azzal hitegetem magam, hogy ez a „felelítés” az eredményes pedagógiai munka eszköze.

Mit csinállok a hallgatókkal? Ha a keretek adottak, igyekszem beszéltetni őket, és meghallani az ötleteiket, kérdéseiket. Igyekszem válaszolni is ezekre, és próbálok nem úgy tenni, mintha azt hinném, hogy csak én tudhatom a jó választ. És mindeközben próbálok a lehető legjobbat feltételezni róluk: biztos

komoly háttérismeretekkel rendelkeznek, biztos jó ötleteik lesznek, biztos szorgalmasan készülnek majd... Sok csalódás ér, mégsem tudom másképp csinálni. Meg kell próbálni belelátni a hallgatókba azt is, ami még nincs ott, de talán megszülethet bennük!

Hasonló a helyzet a Bokor katekumenátus-tanfolyamán, amelyen az őskeresztény hagyományt (és Kovács Lacit) követve igyekszem megismertetni a résztvevő fiatalokat az Egyháztörténet, a Dogmatika, az Etika és a Szentségtan alapjaival, hogy hároméves felkészülés után tudatos és kiérlelt döntést hozzanak, ha Jézus tanítványai akarnak lenni, és ennek külső jeleként megkeresztelkedjenek és elsőáldozók legyenek. (Nem tudom elhallgatni, mekkora örömet jelent nekem, hogy öt fiattal három éven át együtt dolgozhattam, és holnap megtarthatjuk – szabad ég alatt – az elsőáldozással egybekötött keresztelőt! Hála ezért nekik, Kovács Lacinak, és persze a Jóistennek is! Remélem, lesz folytatás!) A „katek” tanfolyamán sok tényszerű ismeretet is átadtam, de a legfontosabb az volt, hogy igyekeztem megértetni a fiatalokkal: a hitbeli és etikai kérdésekre gyakran nincs biztos vagy egzakt válaszunk. De legalábbis egyszerű válaszunk nincs. (Nekem legalábbis nincs.) Ha minden emberi erőszakot elítélünk, akkor jó-e, hogy van rendőr, aki fenntartja a rendet az utcán? Ha az önmagunkat is szegényítő osztozás a célunk, akkor miért akarunk mi magunk is egyénileg és országosan is egyre gazdagabbak lenni? Ha Isten tökéletes, akkor miért teremtett ilyen tökéletlen világot? Sorolhatnám tovább a nehéz kérdéseket, amelyekre mindnyájan próbálunk választ adni az életünk adott pontján. A lényeg azonban, hogy ne akarjuk készen elfogadni a tekintélyek által kínált válaszokat, hanem találjuk meg a magun-

két. A katekumeneknek is rá kell jönniük, hogy senki élő ember, sőt még én sem tudom a választ az összes fontos kérdésre...

Ehhez azonban arra van szükség, hogy magam mellé emeljem őket a gondolkodás során, partnerként kezeljem őket, és ne akarjam jelentéktelennek vagy könnyűnek tekinteni már az első saját kérdéseiket sem. Mert bár nem igaz az a régi tanári lózung, hogy „nincsen buta kérdés”, mégis a butább kérdésektől haladhatunk előre az értelmesebb, bonyolultabb, mélyebb problémák felé. Már az is nagy fejlődés, ha megtanuljuk feltenni a jó kérdéseket. Ehhez azonban előtte sok „buta kérdésen” kell túljutnunk. Visszakanyarodva az aszimmetrikus funkciójú emberi kapcsolatok témájához: **ezeket a viszonyokat érdemes lehet tudatosan szimmetrizálni**, azaz minél inkább egyrangú kommunikációvá formálni. A tökéletesség ebben is – mint mindenben – elérhetetlen, de törekedni rá kötelező.

Egy utolsó – Pál Feritől kölcsönzött – gondolatmenet az emberi kapcsolatokról. Ő elsősorban a párkapcsolatra értette, de én bátran kitágítom: minden fontos, kölcsönös, tartós kapcsolatunkra érvényesnek tekintem. A gondolat lényege pedig, hogy **egy kapcsolatban nem elég egymást szeretni, hanem a kapcsolatot magát is szeretni kell**, mintha az is egy önálló élőlény lenne! Ez persze fikció, de hasznos fikció. A tartós kapcsolatokban (családban, baráti közösségekben stb.) olykor kompromisszumokra kényszerülünk – minél szorosabb, közelebb egy kapcsolat, annál gyakrabban. Kompromisszumokat pedig mindenkinek kötnie kell (és ezt már Vekerdytől idézem, illetve általa Mérei Ferenctől): „Az inkább egészséges emberek (persze senki nem az teljesen, ahogy senki sem

beteg teljesen) többnyire jó kompromisszumokat kötnek, az inkább neurotikus emberek többnyire rossz kompromisszumokat. Aki nem köt kompromisszumot, az elmebeteg. Az elmebeteg az, aki tudja az egyedül üdvözítő igazságot.”

Szóval szeretni kell a kapcsolatot magát, például a házasságot, és akkor más szint nyerne a kompromisszumok, mert nem a feleségem önmagában az a lény, akiért kompromisszumot kötök, hanem a házasságom létéért engedek: mert szeretem magát a kapcsolatot is. Ugyanígy szerethetem a gyerekeimhez, a szüleimhez vagy a testvérbarátaimhoz fűződő kapcsolataimat is. Ha pedig szeretem ezeket a kapcsolatokat, akkor azok visszahatnak rám, mert ezek által az identitásom kapcsolati jellegű, társas természetű lesz, és így magamat is (és a másikat is) jobban tudom szeretni.



III. Kapcsolat Istennel

Korábban azt mondtam: kapcsolat az, ami két dolog között van, és ez a kapcsolat a maga fizikai mivoltában ritkán látható. De mit mondjunk az Istenhez fűződő kapcsolatáról? Kapcsolat magával a láthatatlannal? Netán a nem létezővel?

Gyakran teszik föl a kérdést: Hiszel Istenben? Nem szeretem ezt az eldöntendő kérdést, mert általában kimondatlan skatulyázással fenyeget. Akár igenel, akár nemmel felel rá az ember, a beszélgetés kontextusától függően bekerül egy fekete-fehér dobozba, pl. „vallásos”, „ateista” vagy ilyesmi. Jobban szeretem ezt a kérdést: Mit gondolsz Istenről? Egy Jordan Peterson nevű kanadai pszichológustól hallottam, hogy amikor a fenti eldöntendő kérdést hallja, azt szokta felelni: „Próbálok úgy cselekedni, mintha létezne Isten.” Tehát Isten objektív létezésétől függetlenül gondolhatjuk azt, hogy Isten létét feltételezni egyénileg és társadalmilag is hasznos fikció. Ahogy Voltaire mondta: „Ha nem volna Isten, fel kéne találni.”

Csak hogy **egyáltalán nem mindegy, hogy milyen Istent képzelünk el**, mert az adott istenkép más-más világképet, emberképet, etikai normákat eredményez. Társadalmilag hasznos lehet elképzelni egy büntető, bosszúálló Istent, akire rábízhatjuk az e világban megtorlatlanul maradt igazságtalanságok jóvátételét, de talán nem kell részletezni, hogy miért nem előnyös ugyanez a fikció a korábban tárgyalt aszimmetrikus emberi viszonylatokban.

Az Istenhez fűződő kapcsolatáról iszonyú nehéz őszintén beszélni. Nemcsak azért nehéz, mert valójában egy bennünk élő istenképhez fűződő kapcsolatról van szó, hanem azért is, mert ez **az istenkép a személyiségünk legmélyén van**, olyan mélyen, hogy nehéz szavakba önteni. Az anyánk méhétől kezdve minket ért élmények (különösképpen a gyermeki élmények) jelentős mértékben formálják ezt a mélyben élő istenképet. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az érett fejjel befogadott racionális gondolatok ne tudnának hatni e képre. Van, akinek belső istenképét (és ezáltal Istenkapcsolatát is) inkább az érzelmi élmények befolyásolják, és van, akinek a későbbi tanulmányai.

Az én esetemben mindkettő meghatározó, legalábbis nem tudom megmondani, melyik a fontosabb. Gyermeki élményeimből, azt hiszem, olyan Isten képe rajzolódik ki bennem, aki folyton nagyon drukkol nekem, a szorongó kisfiúnak, aki arra hív, azt várja tőlem, hogy jót tegyek, aki szomorú, ha nem azt teszem, amit ő szeretne, de (és ez a legfontosabb!) a szeretetéből kiesni képtelenség. Bármit teszek is, benne maradok. Nyilván szülői, nagyszülői minták építették ki bennem e kicsit elváráscentrikus, de mégis „puha” képet. A Bokorban tanultak szerencsére harmóniában vannak e képpel: megtanultam, hogy Isten maga a szeretet, akit felismerhetünk a többi emberben és az egész teremtett világban. Megtanultam, hogy **ez a Szeretet önmaga lényegére, azaz szeretetre teremtett minket is**, ami osztozásban és egymás szolgálatában nyilvánul meg, sőt abban is, hogy

a különbözőségeinket békecségekben igyekezünk elviselni, azaz nem bántjuk egymást sem szóval, sem tettel.

Ezen kívül megtanultam azt is, miképp töltssem meg erkölcsi tartalommal a Szentháromságos Egyisten dogmáját, amely most újra visszavezet az előadás témájához. Isten ugyanis, ahogy a Bokorban tanultam, nem a végtelen egyetlenség, hanem a három (azaz a SOK) egysége. A Szentháromságban a Lélek teremt kapcsolatot Atya és Fiú között, mert ez az Atya és a Fiú közös lelke. Isten tehát maga is „kapcsolatban” él, nem egyedül, és ez a Szentháromság minden földi szeretetkapcsolat ősmintája, de leginkább a házasságé és a családé. Ha ez az istenkép (fikció) helytálló, akkor Isten velem is folyamatos kapcsolatban áll, akár odafigyelek rá, akár nem.

De **hogyan lehet ezt a kapcsolatot a magam részéről is jobban működtetni?** Az egyszerű, őszinte válasz: fogalmam sincs. A különféle vallási hagyományok ezerféle technikát, praktikát ajánlanak, amelyekből néhányat én is kipróbáltam már: ima az egyéni rejtekben, házastársi ima, családi ima gyerekekkel, éneklés, meditáció stb. Némelyik jobban működött, mások kevésbé, de még nem találtam igazán kielégítő megoldást, ezért nem volna illő, ha e téren én próbálnék tanítani másokat. Valószínűleg itt is igaz, hogy nincs egyedül üdvözítő út, hanem kinek-kinek meg kell találnia a sajátját. Én még keresem – szerencsére nem egyedül: van feleségem, gyerekeim, közösségi barátaim, akik tükröt – olykor utat is – mutatnak nekem.

Furcsa viszont, hogy miközben az emberi kapcsolataink működtetésében feltartóztatlanul törnek előre a modern, **digitális technológiák** (közösségi oldalak, képmegosztók, csevegőprogramok, videókonferenciák stb.), az Isten-kapcsolatunkban nemigen élünk ilyesmikkel. Nekem legalábbis soha nem jutott eszembe imádkozós mobilapplikációkat keresgélni a neten – eddig. Pedig, mint kiderült, ilyenek is vannak: „Ora”, azaz „Imádkozz!”, „Napi imák és áldások”, muszlim imaóra-értesítők stb. Végtelenül idegennek tűnik? Nekem is. De az alapelv nem kéne, hogy felháborítson: Ha már úgyszólván mindenre használjuk a mobilunkat, akkor éppen erre miért ne lehetne? Bevallom, egy ógörög Újszövetség-applikáció már évek óta ott van a telefonomon. Eredetileg azt szerettem volna, ha azon olvashatnám gyorsan és egyszerűen a napi igéket, de hamar ellustultam. És ha egy app minden nap eszembe juttatná...?

Bármeddig jutottunk a tudományos fejlődésben, Isten továbbra is nagy rejtély az ember számára, ezért a vele való kapcsolat is talányos marad. Amíg ez a mai előadás készült, sokat gondolkodtam rajta, miként alakult az én kapcsolatom Vele. Főleg akkor hívtam, ha bajban voltam? Néha akkor is, ha nagy öröm ért? Igen. De a leginkább akkor éreztem magam közel hozzá, amikor úgy tűnt, feladatra letem az Ő szőlőjében. Amikor egy kicsit másokért (tehát Érte is) dolgozhattam, nem magamért. Talán ez számomra ennek az előadásnak **a végső tanulsága**: Találj magadnak Istennek tetsző feladatot, és megjavul a kapcsolatod Istennel!